

«ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ «ՈՎ»-ԵՐԻ ՁԵԻՎՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՅՅ-Ն ՈՐՊԵՍ ՄԵԴԻԱ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՆԴԻ ՄԵԴԻԱ ՄՈՂԵԼ

Երբ 2010 թվականին Մեդիա Նախաձեռնությունների կենտրոնի (ՄՆԿ, այն ժամանակ՝ Ինտերնյուս-Յայաստան) հետ համատեղ, ԱՄՆ ՄԶԳ ֆինանսավորմամբ, ԵՅՅ-ն սկսեց իր առաջին խոշոր մեդիա ծրագիրը, պրոֆեսոր Դավիթ Յովհաննիսյանի¹ առաջնորդությամբ տեղի ունեցավ մի կրեատիվ խաղ², որի խմբերից մեկը կոչվում էր «Ես թերթ եմ»: Դրանից անցել են տարիներ, և վաղուց արդեն ՄՆԿ կողմից ստեղծված media.am շատ կարևոր ռեսուրսի սլոգանն է՝ «Մարդիկ են մեդիան»: Դա ոչ միայն շարունակությունն է Մարշալ Մըքլուհընի մտածողության, այլև՝ ընդունումն այն փաստի, որ ինֆորմացիոն-համացանցային հեղափոխությունն աշխարհում այլևս անդառնալի է, և որ սա մարդկության զարգացման ամենակարևոր իրադարձությունն է Գուտենբերգի գյուտից ի վեր:

Համացանցային հեղափոխությունը փոխեց ամեն ինչ, ներառյալ իշխի հարաբերակցությունը մասսայական կոմունիկացիայի միջոցների նախկին տարբերակի (թերթեր, ռադիո, հեռուստացույց) և այսօր գործող միջոցների միջև: Հենց դրանից է ելնում ԵՅՅ մեդիա ծրագրերի ռազմավարական պլանավորումը:

Հաշվի առնելով, որ մենք աշխատում ենք այնպիսի մասնագիտացած կառույցների հետ, ինչպիսիք են ՄՆԿ-ն, Երևանի մամուլի ակումբը (ԵՄԱ) և ուրիշներ, որոնք կանգնած են եղել անկախ Յայաստանի մեդիա դաշտի ձևավորման հիմքում, սկսած առաջին «ՉԼՄ-ների մասին» օրենքից (1991), ԵՅՅ-ն իր գործընկերների հետ կենտրոնանում է այն խնդիրների վրա, որոնք հասցեագրում են.

- «ամեն քաղաքացի պոտենցիալ կամ ակտուալ մեդիա է» պարզ փաստը,
- այն, որ մասնագիտական մեդիաները պիտի արագորեն կողմնորոշվեն և փոխվեն՝ մրցունակ մնալու համար համացանցային հեղափոխության դարաշրջանում, և
- «ԵՅՅ-ն է մեդիա, և մեդիան ԵՅՅ է» մոտեցումը:

Այդ է պատճառը, որ ԵՅՅ-ն ավանդաբար, 2010-ից ի վեր, աշխատում է երեք ուղղությամբ.

- ա. զարգացնելու քաղաքացիական մեդիա գործունեությունը («Ես եմ մեդիան»),

1. Hy.wikipedia.org (2019): *Դավիթ Յովհաննիսյան (արևելագետ)*, [առցանց] հասանելի է՝ <https://bit.ly/2WslcyR>

2. Gtergab.com (2010). *Отчём группы «Информационный мир», декабрь 2010 г. - Примечательные проекты - Nouvelle Observatoire Kreatiff 3.* [առցանց, ռուսերեն] Gtergab.com, հասանելի է՝ <https://gtergab.com/ru/news/projects/the-information-world-a-group-report/110/>

բ. աջակցելու մասնագիտական մեդիաների այն ծրագրերին, որոնք այլապես չէին իրագործվի,

գ. մի կողմից՝ լինելու մեդիա, մյուս կողմից՝ հայաստանյան մեդիաներին դարձնելու, կազմակերպչական առումով, «իր պես» ամուր և կարող:

Ա. «Ես եմ մեդիան»

ԵՅՅ-ն մարզային իր գործընկերների օգնությամբ զարգացրել է մի ունիկալ ցանց՝ *ինֆոտների* համակարգը³: Այս կառույցներն օգնում են քաղաքացիներին, մասնավոր երիտասարդներին, դառնալ մեդիա. համացանցում, սոցիալական ցանցերում իմաստավոր գործունեություն ծավալել. կրթվել մեդիագրագիտության և քննադատական մտածողության ասպարեզներում. ազդել տեղական ինքնակառավարումն ավելի «ներևից վերև» դարձնելու վրա, հասցեագրել մարդու իրավունքները, թափանցիկությունը և համախմբել քաղաքացիներին՝ կարևոր և դրական ռեֆորմներ իրագործելու նպատակով:

Ինֆոտների համակարգը համալրվում է «Մարդամեջ» սոցիալական նորարարության⁴ ճամբարի ամենամյա միջոցառումներով. այստեղ երիտասարդները սովորում են մի հատուկ տեխնոլոգիա՝ լինել կրեատիվ և նորարար, և ծնում են իրենց համայնքների կարիքները հասցեագրելու նորարար գաղափարներ, որոնց հետո աջակցություն է ցուցադրվում, և որոնք իրագործվում են⁵:

Այս համակարգն ամրապնդվում է «Քննադատական մտածողության դպրոցի»⁶ ամենամյա նստաշրջաններով. մոտ քառասուն երիտասարդ ողջ Հայաստանից և Արցախից մասնակցում են եռօրյա ակտիվ քննարկումների Երևանում: Դպրոցների տարատեսակներ նաև տեղի են ունենում մարզային ինֆոտներում: ԵՅՅ-ն Հայաստանում քննադատական մտածողության զարգացման առաջատարներից է. այդ թեմայով նա ստեղծել է մի շարք տեսանյութեր⁷ և, առայժմ, մի կարևոր գրքույկ⁸:

Այս դպրոցը սերտորեն առնչվում է ԵՅՅ միջսահմանային ծրագրերի մեկ այլ կրթական նախաձեռնության՝ կոնֆլիկտների տրանսֆորմացիայի դպրոցին⁹, այնքանով, որ երկու ձևաչափն էլ նախ և առաջ նվիրված են երիտասարդներին սովորեցնելու՝ կարծրատիպերը քանդել և տաբուացվող թեմաները կարողանալ քննարկել, զատել ճշմարտությունը կեղծիքից և ձեռք բերել զրահ և հակազենք՝ «Ետ-ճշմարտություն» կոչվող դարաշրջանի տրոլլական ագրեսիաների

3. Epfarmenia.am (2005): «Ինֆոտուն» հեռահաղորդակցային կենտրոնների բաղադրիչ (2005 - 2009) | ԵՅՅ, [առցանց] հասանելի է՝ <https://epfarmenia.am/hy/project/Infotun-Telecommunication-Centers>

4. ԵՅՅ YouTube ալիք (2019): *Մարդամեջ 2019*, [առցանց] հասանելի է՝ <https://youtu.be/nwdm0Jq3Bns>

5. Տեն մանրամասներ, օրինակ, «Քաղաքային զարգացում և պլանավորում» տեքստում՝ Epfarmenia.am (2019). *Քաղաքային պլանավորում և կարգացում*, [առցանց] հասանելի է՝ <https://epfarmenia.am/hy/document/urban-planning-and-development>

6. ԵՅՅ YouTube ալիք (2019): *Critical Thinking School / Քննադատական մտածողության դպրոց*, [առցանց] հասանելի է՝ <https://youtu.be/Vbp6I5Zqa5A>

7. ԵՅՅ YouTube ալիք (2016): *Քննադատական մտածողություն. տեսություններ. Գևորգ Տեր-Գաբրիելյան*, [առցանց] հասանելի է՝ <https://youtu.be/EhfkelTgcG0>, ԵՅՅ YouTube ալիք (2016): *Ներածություն տեքստի հանդեպ քննադատական մտածողության. Գևորգ Տեր-Գաբրիելյան*, [առցանց] հասանելի է՝ <https://youtu.be/i6ADipZCcqw>

8. Epfarmenia.am (2019). *Քննադատական մտածողություն. տրամաբանական սխալներ և հոշտորաբանական շեղող կիրառումներ* | ԵՅՅ, [առցանց] հասանելի է՝ <https://epfarmenia.am/hy/document/Logical-Fallacies-and-Misleading-Rhetorical-Tricks-Critical-Thinking>

9. Epfarmenia.am (2017): *Conflict Transformation School. Towards a New Generation of Peacebuilders* | EPF, [առցանց] հասանելի է՝ <https://epfarmenia.am/document/CTS-infoleaflet>

դեմ, ինչպես նաև արխայիկ և ռետրոգրադ (հետադիմական) մտածողության¹⁰ արշավանքի, որի նպատակն է կասեցնել մարդկության շարժը դեպ առաջադիմություն: Իսկ դրա համար նաև հարկավոր է օգնել ինֆոտների շահառուներին՝ ձևավորել հստակ, սակայն ոչ պարզունակ արժեքային համակարգ¹¹, որը կյանքում կողմնորոշվելու և որոշումներ ընդունելու միակ հիմքն է:

Ուրախալի է, որ ինֆոտական շարժման առաջնորդները և ԵՀՀ «ես եմ մեդիան» ուղղության և ոչ ֆորմալ կրթական ռազմավարության շատ այլ շահառուներ իրենք են դառնում «մարդ-ռեսուրս» և արդյունքի բազմացնող, ստանձնելով ավելի ու ավելի լայն շրջանակների կրթումը նույն արժեքային և մասնագիտական մոտեցմամբ:

Բ. Այնպես չարվելիք՝ արվող

ԵՀՀ-ի աշխատանքի մյուս մասը, ՄՆԿ-ի հետ սերտ համագործակցությամբ և, սովորաբար, ԱՄՆ ՄՉԳ ֆինանսական աջակցությամբ, մասնագիտական մեդիաներին աջակցությունն է: Այստեղ էլ ՄՆԿ-ն և ԵՀՀ-ն հետապնդում են մի քանի նպատակ.

- Հնարավորություն տալ մասնագիտական մեդիաներին յուրացնել նոր տեխնոլոգիաներ և ժանրեր.
- Փոքրացնել կամ վերացնել անջրպետը ավանդական մեդիաների և այնպիսի կարող անհատների միջև, ինչպես «ես եմ մեդիան» ուղղության շահառուներն են.
- Ուժգնացնել մասնագիտական մեդիաների կարևորագույն և նորարար արտադրանքների ազդեցությունը, դրանք «դուրս ընծայելով» այնպիսի լսարաններ, որպիսիք այլ պայմաններում տեղյակ չէին լինի դրանցից:

Մուլտիմեդիա զարգացող ժանրերը, փաստերի ստուգումը, հետաքննական լրագրությունը, տվյալների հեղափոխությունը բոլորն այն թեմաներն են, որոնց անդրադառնում են ՄՆԿ-ն և ԵՀՀ-ն մեդիաներին աջակցության ծրագրում:

Նորարարական էր 2018 թ. դեկտեմբերի ընտրություններից առաջ Հ1-ով հեռարձակված դեբատների շարքը¹²:

Տիգրան Պասկևիչյանի մուլտիմեդիա GALLERY Տեքստիլ «ես եմ»¹³ Լենինականի տեքստիլի ֆաբրիկայի մասին նոր քայլ է այդ ժանրի հնարավորություններն օգտագործելու մեջ:

«Հետք»-ի զարգացրած՝ պետական պաշտոնյաների ունեցվածքի և ֆինանսական կարողությունների տվյալների շտեմարանը¹⁴ նոր խոսք է թափանցիկության ասպարեզում:

Բազում այլ նման անկրկնելի ծրագրեր են իրագործվել այս տարիներին, շատերն ընթացքի մեջ են, շատերն էլ դեռ կիրագործվեն:

10. ԵՀՀ YouTube ալիք (2019): Արխայիկ մտածողություն. մաս 1. Տեսլականը և նպատակը՝ քննադատական մտածողության անհրաժեշտ մաս, [առցանց] հասանելի է՝ <https://youtu.be/JsZ6lPwMyQ>, ԵՀՀ YouTube ալիք (2019): Արխայիկ մտածողություն. մաս 2, [առցանց] հասանելի է՝ <https://youtu.be/jeXR1PWlp8g>

11. Boon TV (2018): Արժեքները մեզանում | Գևորգ Տեր-Գաբրիելյան | :Բուն TV, [առցանց] Boon.am. Հասանելի է՝ <https://boon.am/values/>, Eparmenia.am (2017). Արվեստ, մշակույթ, քաղաքակրթություն, արժեք. խնդիրների ձևակերպում (Jam Session 27) | ԵՀՀ, [առցանց] հասանելի է՝ <https://eparmenia.am/hy/video/art-culture-civilization-lecture>

12. 1tv.am (2018): *Նախընտրական բանավեճ. Կրթություն, գիտություն, մշակույթ («Իմ քայլը», «ՀՀԿ», «Լուսավոր Հայաստան», «ՕԵԿ»)*, [առցանց] հասանելի է՝ <https://bit.ly/2o2RNku>

13. GALLERY Տեքստիլ (2019): Տիգրան Պասկևիչյան. «GALLERY Տեքստիլ», [առցանց] հասանելի է՝ <https://readymag.com/u49594707/1274026/>

14. Data.hetq.am (2019). *Հետք. պաշտոնյաների ունեցվածքի շտեմարան*, [առցանց] հասանելի է՝ <https://data.hetq.am/>

9. «ԵՅՅ-ն Ե Մեդիան, և Մեդիան ԵՅՅ Ե»

ԵՅՅ-ն մասնագիտացման տեսակետից մեդիա չէ, սակայն այսօր արդեն պարզ է. ցանկացած կազմակերպություն, ինչպես նաև անձ, եթե ուզում է հասարակական ազդեցություն ունենալ՝ պիտի լինի նաև մեդիա: Այդ է պատճառը, որ ԵՅՅ-ն, քաջ գիտակցելով, որ իր արտադրանքի խոշոր մասը կմնա «քաղաքացիական մեդիայի» մակարդակի, տարիներ շարունակ արտադրում է նաև սեփական մեդիա նյութերը, ինչպես, օրինակ, *Ջեմ սեշշ*¹⁵ շարքը, անդրադառնալով վերը նշված և շատ այլ հարցերի՝ իր գործունեության ողջ ծիրով մեկ: Դե, իհարկե, տարօրինակ կլիներ մարդկանց փորձել կրթել կամ օգնել մի ասպարեզում, որում ինքդ բացարձակապես չկաս. դա ԵՅՅ-ի մեթոդական կարևոր սկզբունքներից է. ամեն մարդ կարող է ուսուցիչ դառնալ, եթե մի որևէ բան լավ է կարողանում անել: Նա պիտի սովորի իր գիտելիքը կիսել և սկսի դա անել:

ԵՅՅ-ի մյուս առաքելությունը, հատկապես մասնագիտական մեդիաների հանդեպ, սպառողի տեսակետից որակի ապահովումն է, այն է՝ սովորեցնել մասնագիտական մեդիաներին անդրադառնալ իրենց արտադրանքին, երբ այն պատրաստ է, իրենց դնելով սպառողի դերում, և վերափոխել այն, բարելավել որակը, սպառողին ավելի համապատասխանեցնելու համար, մինչև վերջնական թողարկումը:

Դա էլ է ԵՅՅ-ի մեթոդական մոտեցումներից մեկը: Այն օգտագործվում է և՛ խաղաղարարական աշխատանքում («բեզ դիր հակառակորդի տեղը»), և՛ կրթական մեթոդներում, որտեղ կիրառվում են ոչ թե «վերևից ներքև» «թելադրողական» մեթոդներ, այլ՝ մասնակցային, ինտերակտիվ, շահառուի «միջից» եղած գիտելիքը, իր ստեղծագործականությունը «դուրս ընծայող» և այն համակարգել ու կազմակերպել օգնող: Եվ դա անելիս՝ ԵՅՅ-ն ոչ պակաս սովորողի դերում է իր շահառուներից, քան վերջիններս՝ ԵՅՅ-ից:

Գլխավորը՝ որ մեդիան դադարում է լինել «իշխ»՝ ում խոսքից չես փախչի, ով օրուելյան աշխարհի «Մեծ Եղբոր» պես հետապնդում է մարդուն օրուզիշեր, թելադրելով իր «միակ ճշմարտությունը»՝ հետադարձ կապի հևար չտրամադրելով:

Մեդիան դառնում է քաղաքացու աջակից, հաղորդակցման իրական միջոց, օգնող և համախոհ, և ավանդական ու քաղաքացիական մեդիան, լինելով խորապես տարբեր, փոխլրացնում են միմյանց իրենց արժեքային մոտեցումներով և առաքելություններով:

Դեռ շատ ու շատ գործ կա անելու, և՛ ոլորտային քաղաքականության ասպարեզում, և՛ մեդիագրագիտությունն ու քննադատական մտածողությունն ինստիտուցիոնալ համակարգերի մեջ ներդնելու: Եվ, ի վերջո, մենք քաջ գիտակցում ենք, որ ֆորմալ և ոչ ֆորմալ կրթությունն ու հասարակությանն իրազեկելը երբեք չսպառավող կարիքներ են:

Բայց մի քանի կարևոր քայլ արված է, և դրանք շարունակական են, շնորհիվ նրա, որ շահառուները կամաց-կամաց սովորում են կապիտալիզացնել իրենց տրվածը և դառնալ, իրենց հերթին, այս մոտեցումների առաջատար և առաջնորդ, այսինքն՝ **«Ռազմավարական «Ով»**. անհատներ և կառույցներ, որոնք իրագործում են զարգացման և առաջընթացի նպատակադրում ունեցող հաջողված նախագծեր:

15. Epfarmenia.am. (2019). *Jam Session / ԵՅՅ*, [անցանց] հասանելի է՝ <https://epfarmenia.am/hy/Jam-Session>